Länsstyrelsen
Gävleborg

NATURA 2000

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0630156 Ålsjön

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Utpekande av Natura 2000- områden bygger på krav som finns i EUs fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EUs fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom nätverket av områden säkerställs naturvärden inför framtiden. Varje land är skyldigt att bevara värdena i sina utpekade områden. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000-område ska finnas en bevarandeplan (eller skötselplan) med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Även hot mot Natura 2000-området och behov av bevarandeåtgärder, t ex skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken. Bevarandeplanen fastställs av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar ändras; den är ett så kallat "levande dokument". Det gör det möjligt för alla att bidra med ny kunskap och synpunkter, kontakta gärna Länsstyrelsen. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument, för formell reglering av t ex skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t ex skyddsbeslut för naturreservat. Reglerna enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller i Natura 2000-områden.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen. Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Kartor

Information om naturtyper och arter i ett enskilt område finns i kartverktyget Skyddad natur. Gå in på Naturvårdsverkets hemsida och sök på ”kartverktyget skyddad natur”. När du kommit in i kartverktyget så söker du upp aktuellt område och klickar på namnet för mer information.

Karta över naturtyper hittas efter sökning av område, gå till fliken Kartskikt, avmarkera allt och under Naturtypskarteringar lägg till Natura naturtypskartan (NNK) och välj Naturtyper (ytor), Naturtyper (linje) och Naturtyper (punkter).

Det går också att ladda ner naturtypskartan som shapefiler på följande adress: http://gis-services.metria.se/nvfeed/atom/nnk.xml

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0630156 Ålsjön

Kommun: Söderhamn

Områdets totala areal: 151,3 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen: 2016-11-04

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2006-12-15

Markägarförhållanden:
Privat, statlig.

Regeringsbeslut, historik:
SPA: 1996-12-01, regeringsbeslut M96/4019/4, pSCI: 1997-01-01, SCI: 2005-01-01, SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

3150 - Naturligt näringsrika sjöar

7140 - Öppna mossar och kärr

9010 - Taiga

1042 - Citronfläckad kärrtrollslända, *Leucorrhinia pectoralis*

A007 - Svarthakedopping, *Podiceps auritus*

A038 - Sångsvan, *Cygnus cygnus*

A081 - Brun kärrhök, *Circus aeruginosus*

A082 - Blå kärrhök, *Circus cyaneus*

A094 - Fiskgjuse, *Pandion haliaetus*

A119 - Småfläckig sumphöna, *Porzana porzana*

A127 - Trana, *Grus grus*

A157 - Myrspov, *Limosa lapponica*

A166 - Grönbena, *Tringa glareol*

A194 - Silvertärna, *Sterna paradisaea*

A236 - Spillkråka, *Dryocopus martius*

A379 - Ortolansparv, *Emberiza hortulana*

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EUs fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden:
Huvudsyftet med området är att skydda en värdefull fågelsjö för häckande och rastande fåglar.

Motivering:
Ålsjön har ett ovanligt rikt fågelliv inklusive en stor mångfald av häckande fågelarter. Ett naturskogsartat skogsområde ingår också.

Prioriterade åtgärder:
Skötselåtgärder för att hålla tillbaks ingenväxningen av sjön.

Beskrivning av området

På Söderalaslättens ostligaste utlöpare ligger Ålsjön, länets kanske förnämsta fågelsjö. Ålsjön har under årens lopp utsatts för flera olika sänkningsföretag med en accelererande igenväxning som följd. Under 1960-talet blev det uppenbart att sjön som fågelsjö, om den snabba igenväxningen fick fortsätta, snart skulle vara ett minne blott. Frågan om en restaurering kopplades till kravet på ett skydd för Ålsjön. Efter att Ålsjön avsattes som naturreservat 1978 utnyttjades vägbanken för E4, som skurit av sjöns västra del, till att skapa en fördämning. Därmed kunde sjöns medelvattenyta höjas med 70 cm.

Ålsjön är mycket grund. Sjön gränsar i norr mot jordbruksmarker. Sjön och dess våtmarker är efter 10 års restaureringsarbeten en varierad mosaik av stora bladvassområden, mindre öar med mer lågvuxen vegetation och öppna vattenytor och kanaler. På de öppna vattenytorna finns rikligt med näckrosor och annan flytbladsvegetation. Mer än 60 fågelarter häckar i sjön och dess närmaste omgivningar och mer än 200 fågelarter har noterats.

I en brant nordsluttning omedelbart söder om Ålsjön växer en grandominerad barrblandskog med ett litet inslag av björk. Skogen är sluten och högstammig med många grova granar och tallar. Granar med en brösthöjdsdiameter på 70 cm förekommer och vissa har konstaterats vara mer än 170 år gamla. Lågor påträffas allmänt. Föryngringen av gran är mycket god liksom fördelningen i olika åldersklasser. Tallarna är upp till 200 år gamla och mer likåldriga. Torrakor och lågor av tall saknas emellertid. Skogen är relativt orörd men granstubbarna i området tyder på att området genomhöggs på 1930- eller 1940-talet. Sedan 1992 ingår Ålsjöskogen i Ålsjöns naturreservat.

Vad kan påverka negativt

Vid beskrivandet av sådant som kan skada de utpekade naturvärdena i ett område kan endast nu kända problem belysas. Det är viktigt att ha i åtanke att nya hot troligen kommer

att identifieras i framtiden. De hot som är av global karaktär t.ex. klimatförändringar och atmosfäriskt spridna miljöbelastningar kan inte lösas genom skydd eller skötselåtgärder.

Att en åtgärd är angiven som hot gör att man ska vara extra uppmärksam. Åtgärden kan vara tillståndspliktig. Hur och var i området åtgärden utförs och vilken hänsyn som tas kan vara avgörande för om åtgärden påverkar området på ett betydande sätt eller inte, d.v.s. är tillståndspliktig eller inte.

Området är avsatt som naturreservat och är därigenom skyddat mot de flesta åtgärder, såsom skogsbruk etc., som har bedömts kunna skada dess naturvärden.

För respektive naturtyp och art listas exempel på åtgärder som skulle kunna innebära en negativ påverkan.

Bevarandeåtgärder

Området är skyddat som naturreservat. Bevarandemålen för naturreservatet överensstämmer med bevarandemålen för Natura 2000-området. För att bevara naturvärdena kommer området huvudsakligen skötsas genom fräsning av sjön, men även en del grävningar. Skötselåtgärderna kommer beskrivas närmare i den nya skötselplanen för naturreservatet som är under utarbetande. I övrig gäller föreskrifterna i reservatsbeslutet.

På senare år har omfattande fritidsfiske skett i sjön, vilket har stört fågellivet. För att komma till rätta med problemet tog Länsstyrelsen 2015 ett tillfälligt interimistiskt beslut om besöksförbud under perioden 15 mars - 31 juli. Beslutet gäller som längst fram till 3 mars 2018 och det kommer att upphöra när den nya omarbetade skötselplanen är klar, vilken kommer att reglera frågan tydligare genom att begränsa tillgängligheten till sjön under de tider på året fågellivet kan störas.

Bevarandetillstånd

Området som helhet bedöms ha goda förutsättningar för att uppnå gynnsamt bevarandetillstånd.

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000 - naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

3150 - Naturligt näringsrika sjöar

Areal: 34,4 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Ålsjön har under årens lopp utsatts för flera olika sänkningsföretag. Ur Ålsjöns botten vanns till en början stora arealer slåtteräng men följden blev också en accelererande igenväxning. Efter att Ålsjön blev naturreservat 1978 utnyttjades vägbanken till att skapa en fördämning och sjöns medelvattenyta kunde höjas 70 cm. Därefter har en mängd restaurerande grävnings- och fräsningsarbeten utförts för att bevara en av länets förnämsta fågelsjö.

Våtmarken utgör idag en mosaik av vassar, starrbälten och öppet vatten. Ålsjön är mycket grund. På de förhållandevis små öppna vattenytorna finns rikligt med näckrosor och annan flytbladsvegetation. Fosforhalten för naturtypen är naturligt minst klass 3 (>25 µg/l). Fosforhalten i Ålsjön var 32 µg/l år 2000. pH-värdet i Ålsjön var 6,77 år 2000. Mer än 60 fågelarter häckar i sjön och dess närmaste omgivningar och mer än 200 fågelarter har noterats. Sjön gränsar mot jordbruksmarker, naturskog med lövinslag och betade ängar.

Definition av naturtypen:
Naturligt eutrofa sjöar och småvatten med hög biologisk produktion och artrika samt generellt näringskrävande växt och djursamhällen. Vattnet är näringsrikt och välbuffrat, klart eller relativt grumligt. Sjöhabitatet omfattar stranden upp till medelhögvattenlinjen.

Naturtypen förekommer under högsta kustlinjen (Littorina HK) samt på kalk- eller näringsrika jordar och berggrund samt i områden med källpåverkan.

Naturtypen kan indelas i flera olika botaniska sjötyper men artsammansättningen är mångsidig och består av näringskrävande (eutrofa) arter. Långskotts- eller slingeväxter förekommer rikligt och strandzonens vegetation är varierad och har relativt stort inslag av örter. Sedimenten är ofta lerrika.

Representativa sjöar har pH >7 och en totalfosforhalt > 25µg P/l. För att kunna definieras som naturtyp bör totalfosforhalten vara högst 125 µg/l och avvikelsen från jämförvärdet vara högst klass 2 (tydlig avvikelse)1.

Vissa sjöar uppfyller definitionen men håller på att växa igen på grund av eutrofiering eller upphörd hävd. För att karakteriseras som naturtyp bör strandzonens vegetation vara varierad (inte monokultur) och täckningsgraden för homogena bladvassbestånd inte överstiga 60% av objektets vattenyta.

Sjöar som sedan länge varit sänkta eller dämda och upprätthåller vattenståndsfluktuationer med naturlig säsongsvariation samt reglerade sjöar där förutsättningarna för naturtypens karaktäristiska arter upprätthålls, ingår i naturtypen. Däremot bör sjöar med korttidsreglering (flera gånger per vecka) eller en regleringsamplitud med kraftig negativ påverkan på förutsättningarna för den karaktäristiska vegetationen inte ingå i typen.

Karakteristiska arter: Hornsärv, dyblad, andmat, korsandmat, kransslinga, gropnate, bandnate, krusnate, trådnate, grovnate, ålnate, långnate, spädnate, stor andmat, sydbläddra, vattenbläddra, bäcknäbbmossa och vattenstjärna.

Mer information om Natura 2000 och Natura 2000-naturtyper- och arter finns på Naturvårdsverkets hemsida.

Bevarandemål

Arealen naturligt eutrofa sjöar med nate eller dybladsvegetation ska vara minst 34,4 ha. I vattnet och på stranden finns en varierad och zonerad vegetation. Ingen påtaglig minskning av populationerna hos de för naturtypen typiska arterna sker.

Negativ påverkan

- Reglering av sjöns vattennivå – resulterar i sänkta eller höjda, och oftast utjämnade, vattenståndsamplituder vilket kan leda till ökad igenväxning och andra ”eutrofieringssymptom”, försumpning eller erosion i strandlinjen.

- Läckage av näringsämnen från omkringliggande jordbruksmark kan påskynda eutrofiering (övergödning).

- Intensiv växtodling i strandzonen ökar risken för erosion samt läckage av växtnäring och bekämpningsmedel. Rensning av diken kan orsaka grumling.

- Upphörd hävd och/eller skogsplantering på anslutande betesmarker ökar igenväxningstakten i strandzonen.

- Vattenuttag under lågflödesperioder kan innebära kraftigt sänkta vattennivåer, temperaturhöjning och syrgasbrist.

- Utsättning av främmande arter, eller fiskstammar kan ändra konkurrensförhållanden, sprida smitta och/ eller orsaka genetisk kontaminering.

- Fiske som är ensidigt mot vissa arter eller som är för hårt i förhållande till sjöns naturliga produktionsförmåga ändrar konkurrensförhållandena och kan påverka artsammansättningen.

- Exploatering av strandområdet är negativt för möjligheten att upprätthålla naturliga strandmiljöer och riskerar att öka framtida efterfrågan om översvämningsskydd.

- Infrastrukturanläggningar kan orsaka grumling och utsläpp av miljöfarliga ämnen i diken och vattendrag uppströms. Broar och vägtrummor över in- och utflöden kan orsaka vandringshinder.

- Skogsbruk i tillrinningsområdet; avverkning, körning, markavvattning och skyddsdikning ökar avrinningen och därmed risken för erosion och läckage av bl.a. humusämnen och partiklar. Ökad andel barrträd i närområdet ändrar markkemi och förändrar landskapsbilden.

- Utsläpp av föroreningar från punktkälla, t.ex. avlopp, industri, täkt eller annan verksamhet riskerar att försämra vattenkvaliteten.

Bevarandeåtgärder

För att hålla borta igenväxningsvegetation sköts sjön och dess närmsta omgivning främst

genom fräsning. Ibland utförs även grävningar som en skötselåtgärd. Cirka en tredjedel av den öppna marken norr om sjön betas.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt.

7140 - Öppna mossar och kärr

Areal: 7,8 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Definition av naturtypen:
Habitatet är heterogent och omfattar ombrotrofa och minerotrofa, fattiga till intermediära, öppna eller mycket glest trädbevuxna myrar. De myrtyper eller myrelement som kan inkluderas är plana eller svagt välvda mossar och tillhörande laggkärr, nordlig mosse, plana (topogena) kärr, sluttande (soligena; lutning >3%) kärr – i synnerhet backkärr (lutning >8%) – samt torvbildande mader (sumpkärr). Torvtäcket är normalt minst 30 cm djupt, men kan vara tunnare i unga myrar. Gungflyn, mjukmattegolv med vanligen mossrik vegetation som p.g.a. luftvävnad i rotsystemet flyter på vatten eller lös gyttja, inkluderas oavsett torvdjup.

Morfologiska strukturer i torven är sällsynt och utgörs i så fall av mindre tuvbildningar. Trädskikt bestående av träd högre än tre meter får inte ha mer än 30% krontäckning.

Två undergrupper kan urskiljas:
- Svagt välvda mossar
- Kärr och gungflyn (kan indelas i fattiga och intermediära för uppföljningen)

Naturlighetskriterier: Myrens hydrologi och hydrokemi får inte vara starkt generellt påverkad av antropogena ingrepp. Slåtter kan bedrivas. Reversibla, mindre ingrepp som orsakat lokal störning i begränsade delar av myren kan medges.

Karakteristiska arter: Strängstarr, trindstarr, trådstarr, dystarr, sumpstarr, flaskstarr, kråkklöver, tagelsäv, kärrdunört, klockljung, kärrull, myggblomster, vattenklöver, myrlilja, kärrspira, vitag, brunag, dybläddra, dvärgbläddra, fetbålsmossa, stor skedmossa, guldspärrmossa, röd skorpionmossa, korvskorpionmossa, klubbvitmossa, flytvitmossa, sotvitmossa, klyvbladsvitmossa och krokvitmossa.

Bevarandemål

Arealen öppna mossar och kärr är minst 7,8 ha. Naturlig hydrologisk regim råder. Populationerna hos de för naturtypen typiska arterna minskar inte på ett påtagligt sätt.

Negativ påverkan

- Befintliga och tidigare genomförda ingrepp i form av dikning och andra markavvattnande åtgärder liksom dämning påverkar naturtypens hydrologi och hydrokemi, vilket kan ge konsekvenser på vegetation och torvbildning samt torvnedbrytning. Även markavvattningsföretag och dämning i närliggande våtmarks- eller fastmarksmiljöer kan påverka naturtypen. Effekterna kan vara uttorkning ökad igenväxning och erosion.

- Torvbrytning är ett hot som riskerar att öka i takt med efterfrågan på torv som energikälla och jordförbättringsmedel.

- Anläggning av skogsbilvägar över eller i närheten av naturtypen kan förutom påverkan på den fysiska miljön påverka hydrologin och/eller hydrokemin i ett område.

- Skogsbruk i närområdet; avverkning av fastmarksholmar och buffertzoner förändrar hydrologi, lokalklimat och struktur i övergångszonen mellan myren och fast mark.

Avverkning av närliggande fastmarksskog kan också orsaka läckage av näringsämnen ut på myren.

- Spridning av till exempel kalk, aska och gödningsämnen i naturtypen ger drastiska förändringar på vegetationens artsammansättning. Motsvarande spridning av kemiska substanser i naturtypens närhet kan också skada genom luftburen deposition eller genom transport med tillrinnande vatten.

- Ökad våtdeposition av kväve gör att naturtypens vegetationssammansättning förändras med resultat att antalet vitmossor minskar, och andelen gräs, buskar och träd ökar.

- Samhällsbyggande med nya kommunikationsleder, anläggningar etc. kan direkt eller indirekt förstöra eller orsaka skada på naturtypen.

Bevarandeåtgärder

Ytorna med naturtypen öppna mossar och kärr (7140) har hittills hållts öppna naturligt, utan skötsel.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt.

9010 - Taiga

Areal: 20,9 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Naturtypen västlig taiga växer i den nordvända sluttningen söder om sjön. Granskogen är skiktad och har en högsta ålder av åtminstone bortåt 200 år. Död ved av gran i form av lågor och brutna stubbar i alla nedbrytningsstadier förekommer. Tallarna i området är upp till 200 år gamla och mer likåldriga. Torrakor av tall saknas emellertid Föryngringen av gran är mycket god liksom fördelningen i olika åldersklasser.

Definition av naturtypen:
Naturtypen förekommer i boreal-boreonemoral zon på torr-blöt och näringsfattig-näringsrik mark och innefattar i typfallet produktiv skogsmark. Enstaka områden finns i kontinental region. Trädskiktets krontäckningsgrad är normalt 30-100% och utgörs av gran, tall, björk, asp, rönn och sälg. Små inslag av andra inhemska trädslag kan förekomma. Naturtypen innefattar även brandfält och stormfällningar som då kan innebära en lägre krontäckning.

Kvalitetskriterier: Skogen ska vara, eller i en relativt nära framtid kunna bli naturskog eller likna naturskog m.a.p. egenskaper och strukturer. Den kan ha påverkats av t.ex. plockhuggning, bete eller naturlig störning. Skogen ska vara i ett sent eller i ett relativt sent successionsstadium. Det ska finnas gamla träd och död ved och en kontinuitet för de aktuella trädslagen. Om naturliga störningsprocesser eller skötselåtgärder, huvudsakligen brand/naturvårdsbränning, i syfte att imitera sådana har påverkat området kan även områden i yngre successionsstadier ingå om de utgör ett väsentligt värdehöjande komplement. Egenskaper och strukturer som är typiska för naturskog finns normalt även i yngre successionsstadier.

Skogens hydrologi ska inte vara under stark generell påverkan från markavvattning.

Näringskrävande örter finns endast undantagsvis.

Naturtypen hyser vanligtvis en mängd rödlistade arter som gynnas av lång skoglig kontinuitet, gamla träd, död ved eller brandfält och successionsstadier efter brand.

Karakteristiska arter: vårtbjörk, glasbjörk, ljung, krustål, kråkbär, skogsfräken, linnea, ekorrbär, harsyra, gran, tall, asp, skogsstjärna, blåbär, lingon, stor kvastmossa, vågig kvastmossa, husmossa, väggmossa, garnlav, gulvit renlav, grå renlav, fönsterlav, lunglav, skrovellav, lappticka, veckticka, kandelabersvamp, rosenticka, doftticka, granticka, ullticka, stor aspticka, rynkskinn, skogslämmel, mindre hackspett, lavskrika och tretåig hackspett.

Bevarandemål

Utbredningen av västlig taiga är minst 20,9 ha. Trädskiktet är flerskiktat och har naturlig föryngring. Gamla träd och död ved i olika nedbrytningsstadier finns i området. Ingen påtaglig minskning av populationerna hos de för naturtypen typiska arterna sker.

Negativ påverkan

- Exploatering.

- Avverkning, röjning, gallring utgör hot genom att lämpliga strukturer förstörs eller

borttages. Även åtgärder i intilliggande områden kan vara skadliga genom att de påverkar lokalklimatet i beståndet av intresse. Undantag kan finnas där åtgärden syftar till att utveckla något annat naturvärde.

- Produktionshöjande åtgärder i skogsbruket, exempelvis gödsling, markberedning, dikning, plantering och användandet av främmande trädslag.

- Markskador. Förutom den mekaniska skadan kan hydrologin påverkas och naturmiljön förändras. Detta gäller större markskador.

- Fragmentering. I den mindre skalan kan exempelvis skogsbilvägar leda till fragmentering av vissa organismers populationer, medan andra organismer påverkas negativt när skogsbestånden blir alltför isolerade i landskapet. På landskapsnivå utgör fragmentering ett betydande hot genom att partier med äldre skog förekommer allt mer isolerat, och genom att sammanhängande områden med kontinuitetsskogar splittras upp genom avverkningar.

- Nedfall av kemiska ämnen. Vissa kemiska ämnen har förmågan att direkt skada organismer, men kan också påverka hela naturmiljön. Så har till exempel vissa kväveföreningar den effekten att de är skadliga för svampar och lavar, samtidigt som de kan vara gödande och ge förändringar i vegetationen. Andra skadliga ämnen är svavel- och metallföreningar.

- Brist på dynamik. Arterna förekommer ofta bara i några få stadier i skogens utveckling. Om de dynamiska krafterna inte får verka kan det i landskapet uppstår brist på något av dessa stadier, med följd att de ingående arternas habitat försvinner. Detta gäller särskilt brand som verkar över stora ytor, men andra viktiga dynamiska krafter är översvämning, vind och angrepp av insekter och svamp.

- Systempåverkande arter, till exempel klövvilt som i betydande delar av Norrland har påverkat förekomst av asp, rönn, sälg negativt Andra hot är invasiva främmande arter som har potential att skada den naturliga floran och faunan.

<u>Bevarandeåtgärder</u>

Fri utveckling.

<u>Bevarandetillstånd</u>

Gynnsamt.

1042 - Citronfläckad kärrtrollslända, Leucorrhinia pectoralis

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Livsmiljö:
Citronfläckad kärrtrollslända lever i vegetationsrika dammar, myrgölar, mindre sjöar och i deltaområden, samt i tätt bevuxna vikar av större sjöar. I södra Sverige kan arten lokalt vara tämligen allmän i igenväxande torvgravar. Förekomst av öppna vattenytor är nödvändigt under äggläggningen. Frånvaro av fisk är gynnsamt. Larven förekommer i strandnära vatten där den lever som rovdjur på vatteninsekter och kräftdjur.

Reproduktion och spridning:
Larvutveckling är som regel 2-årig, men varierar från 1-3 år beroende på klimat och födotillgång. Larverna kläcks till adulter under försommaren och arten har sin flygtid från slutet av maj till mitten av juli. Vädret avgör under vilken del av sommaren som den största aktiviteten råder. En långvarig värmeperiod under försommar leder till tidigare kläckning och kortare men mer intensiv flygtid. Det omvända gäller under kall och ostadig väderlek.

De fullbildade trollsländorna är goda flygare och kan förflytta sig mer än 10 km mellan olika vattensystem. Det vanliga beteendet är dock att hålla sig i närheten av uppväxtplatsen.

Övrigt:
De fullbildade trollsländorna sitter ofta stilla i vegetationen, gärna på ett vertikalt underlag, varifrån de gör utfall mot förbiflygande byten. Hannarna är territoriella, medan honorna för en mycket tillbakadragen tillvaro fram till tidpunkten för parningen.

Bevarandemål

Citronfläckad kärrtrollslända ska ha en permanent förekommande population i området.

Negativ påverkan

Exempel på åtgärder som kan påverka arten negativt:

- Beskuggning av småvatten genom tillväxt av skog är en sannolik hotfaktor mot enskilda populationer. Arten är starkt gynnad av solexponering.

- Eutrofiering där vegetationen blir så tät att inga vattenspeglar återstår är negativ för arten men detta är ingen stor påverkansfaktor i Sverige.

- Igenläggning av småvatten och exploatering av mark är ett hot i urbana områden.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt.

A007 - Svarthakedopping, Podiceps auritus

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Ekologiska krav:
Tillgång till lämplig föda, vilket under häckningstiden består huvudsakligen av evertebrater, speciellt akvatiska, men också terrestra insekters larvstadier, samt till en mindre del fisk, salamandrar och grodyngel.

Arten är mycket känsligt för näringskonkurrens med fisk. För lyckad reproduktionen bör häckningsvattnen sakna, eller ha starkt reducerad fiskförekomst.

Tillgång till lämplig häckningsplats, vilket i allmänhet innebär små och fisktomma sötvatten i form av viltvatten, dammar, kärr, agmyrar och vattenfyllda lertag. Kan även häcka i större sjöar, både eutrofa slättsjöar som mer näringsfattiga skogssjöar. I de senare fallen bör undervattensvegetationen vara riklig om där finns fisk. Förekommer även vid vissa kustlokaler i Östersjön och Bottenhavet/Bottenviken.

Spridningsförmåga:
Under häckningen är arten bunden till det vatten där boet anläggs.

Övervintrar i marin miljö i västra och mellersta Europa.

Bevarandemål

Svarthakedopping ska regelbundet häcka i området.

Negativ påverkan

Arten har stora svårigheter att reproducera sig med lyckat resultat i småvatten där fisk planterats in (näringskonkurrens).

Igenläggning av småvatten (t.ex. lertag, industridammar, viltvatten, golfbanedammar) kan åtminstone lokalt utgöra en fara för artens fortbestånd.

Total igenväxning eller dess motsats – totalt borttagande av vattenvegetationen – påverkar artens numerär negativt.

Utdikning eller kraftig vattenståndssänkning i tidigare goda häckningsmiljöer medför att arten minskar i antal eller försvinner.

Ökad predation av mink, men även kråka m.fl. arter, kan vara en delförklaring till att arten försvunnit från många lokaler under de senaste 30 åren. Under denna period har dessutom skyddet mot predatorer försämrats genom att antalet skrattmåskolonier minskat kraftigt.

Fortskridande förorening av havsmiljön, t.ex. oljeutsläpp, påverkar arten negativt i dess övervintringsområden.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt.

A038 - Sångsvan, Cygnus cygnus

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Ekologiska krav:
Sångsvanen häckar i grunda, vegetationsrika vatten. Den kräver god tillgång på undervattensväxter under häckningssäsongen, liksom lämplig och god tillgång på grön växlighet under vintersäsongen.

Arten kräver relativt ostörda områden under sin flyttning och övervintring.

Spridningsförmåga:
Under häckningen rör sig paret normalt inom ett mycket begränsat område runt boplatsen. Sångsvanen blir könsmogen först vid 4 års ålder och fram till dess för de unga svanarna en ambulerande tillvaro i stora landskapsavsnitt.

Arten övervintrar i södra Sverige, Danmark och Nordsjöländerna.

Bevarandemål

Sångsvan ska regelbundet använda området som rast- eller viloplats, ex. i samband med vår- och höstflyttarna.

Negativ påverkan

Ingen uppenbar hotbild finns för närvarande.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt.

A081 - Brun kärrhök, Circus aeruginosus

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Ekologiska krav:
Bruna kärrhöken är starkt knuten till vassrika eutrofa slättsjöar, men finns även i andra typer av sjöar. En förutsättning för häckning är att det finns tillgång på tät gammalvass eller liknande vegetation att bygga boet i. Arten kräver tillgång på lämpliga bytesdjur vid häckningslokalen och i dess omgivning. Jaktutflykter över åkermark kan utsträckas åtskilliga kilometer från boplatsen. Födan utgörs av sorkar, grodor, fågelungar etc., ibland även ägg, fisk och kadaver.

Spridningsförmåga:
Under häckningstiden jagar bruna kärrhöken över arealer i storleksordningen 10–30 km2.

Arten övervintrar i Medelhavsländerna och i tropiska Afrika.

Bevarandemål

Brun kärrhök ska regelbundet häcka i området.

Negativ påverkan

Den bruna kärrhöken har tidigare varit starkt drabbad av miljögifter, men sedan alkylkvicksilverbetningen förbjöds 1966 och DDT-förbud infördes har situationen förbättrats högst avsevärt. För närvarande kan inga direkta hot anses föreligga mot brun kärrhök i Sverige.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt.

A082 - Blå kärrhök, Circus cyaneus

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Ekologiska krav:
Blå kärrhök bygger alltid sitt bo på marken i öppen terräng av olika karaktär; på myrar, hyggen, i kraftledningsgator, kärr eller på hedar, men även i vass samt i unga barrskogsplanteringar, i vide- eller björksnår eller t.o.m. i sädesfält. Födan utgörs av fåglar och smågnagare som den fångar i öppen terräng, allt ifrån hygge och myr till åker och äng.

Biotopvalet under övervintringen utgörs av öppna, trädfria marker som t.ex. åkrar, ängar, hedar, våtmarksområden.

Spridningsförmåga:
Arten jagar under häckningstiden över arealer i storleksordningen 25-50 km2.

De svenska blåhökarna övervintrar i Västeuropa från södra Skandinavien till Medelhavsområdet. Ett mindre antal fåglar övervintrar i Nordafrika.

Bevarandemål

Blå kärrhök ska regelbundet använda området som rast- eller viloplats, ex. i samband med vår- och höstflyttarna.

Negativ påverkan

Den sydsvenska populationen av blå kärrhök drabbades hårt av kvicksilverkatastrofen under 1960-talet och försvann totalt från denna del av landet i och med att de häckande paren vid Hornborgasjön försvann vid mitten av 1990-talet p.g.a. sjörestaureringen. Orsaken till att blå kärrhöken ej återetablerat sig i Sydsverige efter det att biocidsituationen förbättrats är okänd.

I norra Sverige har den häckande populationen av blå kärrhök successivt minskat under senaste 15-20 åren. En tänkbar orsak till detta kan vara en försämrad tillgång på smågnagare.

Den kraftigt minskade arealen av naturliga, fasta gräsmarker under de senaste 100 åren har med stor sannolikhet minskat födoutbudet för blå kärrhöken.

Möjligen är blå kärrhöken utsatt för miljögiftspåverkan i övervintringsområdena i Västeuropa. Arten skjuts dessutom illegalt i centrala och östra Europa, men omfattningen är okänd.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt.

A094 - Fiskgjuse, Pandion haliaetus

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Ekologiska krav:
Fiskgjusen är helt beroende av tillgång till öppet vatten inom sitt hemområde (havsmiljö, insjöar, älvar, åar) eftersom födan nästan uteslutande består av fisk. Den fångar endast ytligt gående fisk, ned till maximalt en halv meters djup.

Fiskgjusen fiskar i såväl eutrofa som oligotrofa sjöar liksom i större vattendrag och i grundare kustområden. Jaktframgången kan dock minska avsevärt om vattnet är alltför grumligt. I områden med enbart oligotrofa sjöar kan sämre tillgång på fisk medföra lägre reproduktion bl.a. beroende på att gjusarna måste jaga över större arealer (längre bort från boplatsen).

Fiskgjusen är beroende av lämpliga träd för sitt bobygge. Det vanligaste trädslaget är tall (≥90%) där det stora risboet byggs i toppen av plattkronade, kraftiga träd, så att utsikt fås över omgivningen. Enstaka bon kan placeras i kraftledningsstolpar, stora torn eller på stora stenar i sjöar och vattendrag.

Fiskgjusen är ofta störningskänslig vid boplatsen.

Spridningsförmåga:
Fiskgjusen kan jaga upp till någon mil från boplatsen.

Flyttar mellan Sverige och Västafrika söder om Sahara.

Bevarandemål

Fiskgjuse ska regelbundet använda området som rast- eller viloplats, ex. i samband med vår- och höstflyttarna.

Negativ påverkan

Eftersom fiskgjusen ofta häckar vid stränder och på öar utgör närgången båttrafik, sportfiske, bad, kanoting etc. i boets omedelbara närhet ett hot.

Exponeringen för klorerade kolväten har minskat sedan 1970-talet då dessa miljögifter orsakade en ökad fosterdödlighet och sönderruvning av ägg på grund av skalförtunning. Emellertid tillkommer nya typer av miljögifter i naturen vars effekter vi ännu vet litet om (t.ex. bromerade flamskyddsmedel)

Försurning av sjöar kan medföra sämre födotillgång samt en ökad exponering för giftiga metaller.

Skogsavverkning utan hänsyn till fiskgjusens boträd eller presumtiva boträd utgör en fara inom vissa områden, eftersom tillgången på lämpliga träd då minskar.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt.

A119 - Småfläckig sumphöna, Porzana porzana

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Ekologiska krav:
Småfläckiga sumphönan häckar vid våtmarker med någorlunda stabilt lågt vattenstånd och inte helt sluten vegetation - helst mader med fräken eller högstarr, i andra hand områden med bladvass eller säv. Vidsträckta våtmarker föredras, där det finns möjligheter till förflyttning vid förändringar i vattendjupet. Födan består av små vatteninsekter och vattenväxter.

Ett bete på våta strandängar (alternativt slåtter) har en positiv effekt, eftersom detta förhindrar igenväxning med buskar och träd.

Spridningsförmåga:
Under häckningen rör sig paret normalt inom ett område i storleksordningen 5-10 ha.

Arten övervintrar i västra Medelhavsområdet och troligen även i Afrika söder om Sahara.

Bevarandemål

Småfläckig sumphöna ska regelbundet häcka i området.

Negativ påverkan

Förluster av häckningsbiotoper genom att grunda sankmarker framför allt tidigare påverkats av det intensifierade jordbruket - mader och fuktängar har dränerats och överförts till åkermark, medan åar rätats eller grunda sjövikar vallats in för att förhindra översvämning. Reglering av större sjöar, t.ex. Mälaren, samt mindre vattenkraftsanläggningar har också bidragit till att de naturliga vattenståndsfluktuationerna reducerats, vilket medfört förändrad vegetation. Till detta kommer igenväxning av grunda våtmarker som en följd av eutrofiering, upphörd slåtter och minskad betesgång.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt.

A127 - Trana, Grus grus

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Ekologiska krav:
Tranan häckar på sanka sjö- eller havsstränder, på våta myrmarker, på vattensjuka hyggen omgärdade av sumpskog, vid större slättsjöar, i öppna kärr, i sänkta sjöar och andra större eller mindre våtmarker. Ett gemensamt krav, oavsett val av habitat, är att tranorna har möjlighet att bygga boet oåtkomligt för marklevande rovdjur, dvs. alltid omgärdat av vatten.

Under häckningstid lever tranorna av rötter, skott och andra vegetabilier samt insekter, blötdjur, grodor, småfisk m.m.

Under höstflyttningen är ungarna beroende av föräldrarnas vägledning.

En stor andel av tranorna övervintrar i korkeksmarker i Spanien.

Spridningsförmåga:
Under häckningen rör sig paret normalt inom ett område i storleksordningen 1 km2.

Tranan blir könsmogen vid 3-6 års ålder. Innan könsmognaden för ungtranorna en kringflackande tillvaro och samlas ofta i stora flockar.

Övervintrar i Sydvästeuropa, främst i Spanien, men även i Portugal och Frankrike samt i Nordafrika.

Bevarandemål

Trana ska regelbundet häcka i området.

Negativ påverkan

För närvarande finns inget hot mot arten i Sverige. I det spanska övervintringsområdet finns däremot vissa hot, främst avveckling av korkeksodlingar.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt.

A157 - Myrspov, Limosa lapponica

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Ekologiska krav:
Myrspoven behöver tillgång till lämpliga häckningsmiljöer i form av öppna, gärna lite fuktiga hedar i lågfjällsområden. Arten kan i lämpliga områden häcka i glesa kolonier. Tillgång till störningsfria häckningsplatser är nödvändig. Myrspoven rastar främst längs våra kuster i grunda våtmarksmiljöer utan högre vegetation.

Spridningsförmåga:
Hemområdet under häckningstid är gissningsvis i storleksordningen 15-25 km2. Myrspoven övervintrar längs Europas och Afrikas västra kuster samt i Medelhavsområdet.

Bevarandemål

Myrspov ska regelbundet använda området som rast- eller viloplats, ex. i samband med vår- och höstflyttarna.

Negativ påverkan

Det främsta hotet mot myrspoven i Sverige torde idag vara olika typer av störningar i häckningsområdena. De aktuella häckningsplatserna tillhör emellertid de delar av fjällkedjan som är minst besökta under sommarhalvåret, varför även det hotet får betecknas som ringa.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt.

A166 - Grönbena, Tringa glareola

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Ekologiska krav:
Grönbenans lämpliga häckningsmiljöer utgörs av sanka stränder längs sjöar och vattendrag samt på fuktiga/våta gräs- eller starrbevuxna myrar. Arten kräver tillgång på öppet vatten och dyiga stränder. Den är särskilt vanlig i områden med flarkmyrar.

De högsta tätheterna hittar man i stora sammanhängande våtmarkspartier, men arten häckar regelbundet även vid mindre skogsomgärdade myrar.

Under flyttningen påträffas grönbenan både längs kusten samt vid olika inlandsvåtmarker av öppen karaktär.

Spridningsförmåga:
Grönbenan hävdar revir och rör sig då inom ett område i storleksordningen 1-5 km2.

Arten övervintrar främst i tropiska Afrika, men delvis även i södra Afrika.

Bevarandemål

Grönbena ska regelbundet häcka i området.

Negativ påverkan

Det sydsvenska beståndet hotas av en utebliven hävd på sanka stränder. Även i Norrland kan beståndet ha missgynnats av minskande hävd av raningar och silängar.

Dikning av myrmark, framför allt tidigare och i södra Sverige, har bidragit till en ökad andel träd- och skogsbevuxen myr och därmed försämrade förhållanden för grönbenan.

Det norrländska beståndet kan lokalt komma att hotas av storskalig torvbrytning.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt.

A194 - Silvertärna, Sterna paradisaea

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Ekologiska krav:
Silvertärnan behöver tillgång på fiskrika sjöar och/eller grunda kustområden samt till störningsfria häckningsplatser. För att större kolonier ska kunna etableras krävs rovdjursfria områden framför allt frånvaro av mink och räv.

Spridningsförmåga:
Under häckningen födosöker silvertärnorna inom ett område i storleksordningen 25 km2. Arten övervintrar längs södra Afrikas kust och i Södra Ishavet.

Bevarandemål

Silvertärna ska regelbundet häcka i området.

Negativ påverkan

I skärgårdarna medför ökad båttrafik och expanderande friluftsliv lokalt stora störningar. Ohävd och igenväxning av tidigare öppna kust- och skärgårdsområden kan leda till att viktiga häckningsplatser försvinner. Spridning och ackumulering av miljögifter har negativa effekter på häckningsutfallet. Lokalt kan förekomst av mink leda till att arten försvinner.

Eventuell etablering av vindkraftverk vid kända kolonier kan vara ett framtida hot.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt.

A236 - Spillkråka, Dryocopus martius

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Ekologiska krav:
Tillgång på lämplig föda i form av vedlevande insekter och myror. Födosöker ofta lågt i träd, på stubbar m.m., gärna i rotrötad gran efter hästmyror.

Tillgång på lämpliga häckningsplatser, främst i form av grov asp, tall eller bok. I södra och mellersta Sverige råder ingen uttalad brist på lämpliga häckningsträd, däremot kan tillräckligt grova stammar saknas i stora delar av Norrland där skogsbruket är mera intensivt och tillväxten sämre. För att spillkråkan skall häcka måste stamdiametern i brösthöjd överstiga 30 cm för asp och 40 cm för tall. Medelåldern på utnyttjade tallar är i Småland 115 år, Uppland 170 år, Dalarna 187 år och i Gästrikland 239 år.

Spillkråkan är något av en nyckelart i boreala och nemoboreala skogsekosystem genom att den årligen producerar ett stort antal bohål lämpliga för större hålhäckande fåglar och däggdjur som ej själva förmår mejsla ut sitt bo.

Spridningsförmåga:
Spillkråkan är en stannfågel som under sommarhalvåret i södra Sverige födosöker över arealer i storleksordningen 100-1 000 ha. Vintertid rör sig arten över större områden. I Norrlands inland är artens hemområden troligen betydligt större än i södra Sverige.

Bevarandemål

Spillkråka ska regelbundet häcka i området.

Negativ påverkan

Det största hotet mot spillkråkan är skogsbruket och näringens allt större krav på skogsråvara. Minskad lövandel, ökad granandel och mera homogena bestånd i södra och mellersta Sverige missgynnar arten.

Minskad medelålder i bestånden i intensivt brukade trakter gör att tillgången på lämpliga boträd minskar.

Eftersom spillkråkan i stor utsträckning livnär sig på hästmyror missgynnas den med största säkerhet av stubbrytning och GROT-uttag.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt.

A379 - Ortolansparv, Emberiza hortulana

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Ekologiska krav:
Arten häckar i öppna miljöer såväl i jordbrukslandskapet som på kalhyggen. Viktiga element är lågvuxen vegetation och fläckar med bar mark. I de södra delarna av landet hittar man arten främst i anslutning till äldre, extensivt utnyttjad jordbruksmark - i naturbetesmarker, på åkerholmar, i dikesrenar, i anslutning till torra, solexponerade backar, inte sällan på sandiga marker, exempelvis rullstensåsar. I norra Sverige uppträder arten i ett större spektrum av miljöer, förutom i jordbrukslandskapet även på nyupptagna, torra hyggen med relativt täta skärmar av frötallar.

I jordbrukslandskapet tycks förekomsten av trädor vara en viktig förutsättning, likaså ruderatmarker av olika slag, t.ex. järnvägsvallar, solexponerade grusgropar och på sina håll även energiskogar och unga stadier av björkplantager på nedlagd jordbruksmark.

Under de första veckorna livnär sig ungarna främst på insekter. Utanför denna mycket begränsade period utgörs huvudfödan av frön av olika slag (mycket ogräsfrön).

Spridningsförmåga:
Arten hävdar revir och rör sig då inom ett område i storleksordningen 25-30 ha.

Ortolansparven övervintrar i tropiska Västafrika norr om ekvatorn.

Bevarandemål

Ortolansparv ska regelbundet häcka i området.

Negativ påverkan

Storskalig förändring av jordbrukslandskapet - minskad areal och hävd av naturbetesmarker, igenväxning och slyuppslag på åkerholmar och andra randmiljöer, intensivt odlade och täckdikade, stora sädesfält.

Ogräs- och insektsmedel på häckningsområdena bidrar till minskad insektsförekomst och därmed försämrad ungöverlevnad.

Jakt i Frankrike och Medelhavsområdet har under lång tid påverkat bestånden av ortolansparv negativt.

Effekter av pesticidanvändning på övervintringsområdena i Afrika är okända, men kan på goda grunder misstänkas spela en betydande roll.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt.

Dokumentation

Länsstyrelsen i Gävleborg. (1992). Utvidgning av Ålsjöns naturreservat. Beslut 1992-08-25. Dnr. 231-8447-92, 82-202.

Länsstyrelsen i Gävleborg. (2006). Bevarandeplan för Ålsjön. Dnr 511-9183-06, 00-001-064

Länsstyrelsen i Gävleborg. (2015). Interimistiskt förbud enligt 7 kap 24§ miljöbalken inom Ålsjöns naturreservat i Söderhamns kommun. Beslut 2015-03-04. Dnr 511-1292-2015, 82-202

Naturvårdsverket. (2016). Natura 2000 i Sverige. http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Natura-2000-i-Sverige/ [2016-06-01]

Bilagor

Karta

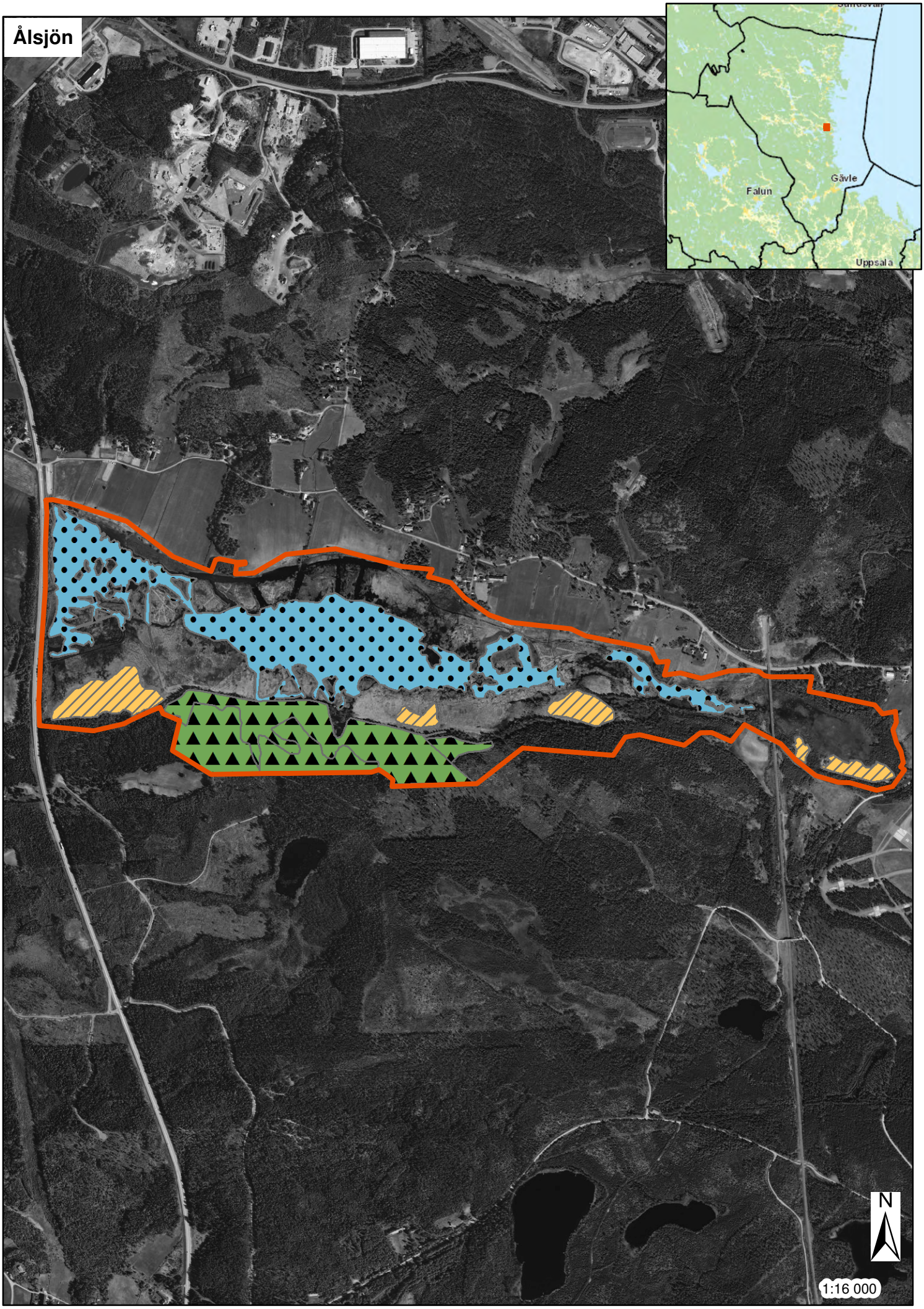

© Lantmäteriet Geodatasamverkan, Naturvårdsverket och Länsstyrelsen Gävleborg

Ålsjön

Legend

- 3150 - Naturligt näringsrika sjöar
- 7140 - Öppna mossar och kärr
- 9010 - Taiga
- Natura 2000-område